نورمحمد غفوری

ټولنيز خوځښت (اجتماعی جنبش)

سريزه:
زموږ په ګران هيواد افغانستان کې د اوسنيو جګړو، بې نظميو، روانو فسادو، چوراو چپاول د مخنيوی او د هيواد د وضعيت د بدلون او ښيګڼې په خاطر د وطنپالو شخصيتونو، جوړښتونو او سازمانونو ترمنځ د سياسی- ټولنيزو فعاليتونو د شکلونو په اړه خبرې کيږی. ځينی سياسی او ټولنيز فعالين د غښتلو سراسری ګوندونو د جوړولو او له هغې لارې د منظمو، مخکې سنجول شوو او پلان شوو چارو پرمخ بوولو ته ترجيح ورکوی. ځيني بيا د وړو وړو سازمانونو او موجودو ګوندونو ترمنځ په فوری توګه د جبهې د جوړيدو لاره معقوله بولی، خو نور بيا د وضعيت د بيړنی او فوری تغير او بدلون په خاطر د پراخه ټولنيز- سياسی جنبش د په لار اچولو پلوی کوی. ددې له پاره چې د سياسی او ټولنيزو چارو د ډګر فعالينو او ځوانو مينه والو ته د بحث او تفکر امکان برابر شی، په دې ليکنه کې د ټولنيز خوځښت په اړه لومړنۍ معلومات وړاندې کيږی.

خوځښت (جنبش) څه شی دی؟
د ټولنيزو علومو له نظره ټولنيز خوځښت (يا اجتماعی جنبش) هغه ډله ايز او جمعی حرکت دی چې په هغو کې مختلف ګوندونه، سازمانونه او ځانګړی افراد برخه لری. ددوی ګډ هدف د خاصو ټولنيزو بدلونو راوړل، چټکتيا ورکول او يا د همداسې بدلونونو مخنيوی او يا بيرته په شا ګرزول وی. په جنبش کې د ګډون کوونکو شخصيتونو او جوړښتونو د ګډون او تحرک عوامل يو له بله بيل وی او هر يو خپله ځانګړی ستراتيژی او مشخص پلانونه او راتلونکی هدفونه پر مخ وړی.

د ټولنيز خوځښت بيلابيل پړاوونه:
ټولنيز خوځښتونه (اجتماعی جنبشونه) کيدای شی چې د هغو د سازماندهی د درجې، د هغو د ځواک، د هغو لخوا د ټاکل شوی ستراتيژيو او نورو معيارونو (ځانګړنو) پر بنسټ په مختلفو ډولونو وويشل شی. ټولنيز خوځښتونه د ټيپيک نظری لحاظه د مختلفو مرحلو څخه تيريږی.

1. د ټولنيزو خوځښتونو د رامنځته کيدو لومړی مرحله د پرابلمونو او تر مخ پرتو ستونزو پيژندل، تحليل او د هغو په اړه بحث او د نظر ښکارونه ده. د معين ټولنيز، اقتصادی او سياسی حالت نه منل او د هغو په وړاندې د خوځښت او خلکو را پورته کيدل د ټولنيز جنبش لومړی پړاو جوړوی. د ټاکلی حالت د بدلون له پاره ټول هغه شخصيتونه او سازمانونه متې رانغاړی چې په يوه او يابل علت د روان حالت څخه په تنګ راغلی وی. په دې مرحله کې د خوځښت مقياس او پراخوالی سم نه پيژندل کيږی او د پرمخ وړلو او دوام له پاره يې د لارښوونې او سازمان ورکولو ارګانونه او جوړښتونه د لزوم په کچه نه وی رامنځته شوی.
2. د ټولنيز خوځښت په بهير کې د هغو دوهمه مرحله پيليږی. په دوهمه مرحله کې د داسې ابتکاری اقدامونو تر لاس لاندې نيول، د ګروپونو او اتحاديو جوړول دی چې د

خوځښت د برخه والو ترمنځ د همکارۍ او یوځایي کار کولو زمینه برابره کړای شي. په دې وخت او دې پړاو کې دوو مهمو چارو ته پام اړول اړین دي:

a. د جنبش د اهدافو د تبلیغ او د هغو د ټولنیز مقام د لوړولو له پاره د مېتنګونو، مظاهرو، غونډو او بحثونو په لاره اچول، د اعلانونو او لیکلیو موادو ویشل او داسې نور

b. دا موضوع خورا مهمه ده چې د جنبش رهبري د داسې کسانو په لاس کې وي چې ټولنیزه اوتوریته ولري او که ممکن وي د لویو سیاسي سازمانونو او ټولنیزو اتحادیو ملاتړ خپل کړای شي او د نورو ولسي کتلو پام د جنبش خواته راوګرزولای شي. رهبران باید داسې کسان واوسي چې د جنبش د آخري بریا سره مینه ولري او جنبش تر پایه پورې ترې ونه شړېږي، د خپلو شخصي مادي او معنوي ګټو په وړاندې یې له هدفونو تیر نه شي. په دې وخت کې د ستونزو د حل لارې په ګوته او څرګندېږي. د موجود حالت او یا بهیر له پاره الترناتیفونه (بدیلونه) وړاندې کېږي. د خوځښت رهبري زیارباسي چې هغه د ټولنې تر منځ او په ورځنیو فعالیتونو کې ټینګ او لوړ ځای ونیسي.

3. د ټولنیز خوځښت بله مرحله د هغو د زوال او له منځه تللو پړاو دی. ټولنیز جنبش معمولا تر یوه معین وخت وروسته آرام آرام زوال مومي او له منځه ځي. د ټولنیز خوځښت د آرامتیا او له منځه تللو غوره سببونه په لاندې ډول شمیرلای شو:

الف- د ځینې نسبي بریالیتوبونه لاس ته راوړنه، چې د هغو په نتیجه کې د جنبش دغړو رضایت حاصلیږي او د جنبش د دوام سره مینه نه لري.

ب- مأیوسي او ناامیدي، چې د جنبش ګډون کوونکي ور سره مخامخ کېږي. دوی نور خپل هدف ته په رسیدو باور نه لري او خپلې هلې ځلې هسې د وخت ضایعه او خپل ځانونه خطر ته ورکول بولي. دا کیدای شي چې د مقابل لوري دځواک او ټینګتیا او یا د جنبش د رهبرۍ د ضعف پایله وي.

ج: د بل یا نورو لا مهمو پرابلمونو را ټوکیدل، چې د جنبش د راپورته کیدو لومړنۍ ستونځې تر سیوري لاندې ونیسي. کله چې نوي او لوي پرابلمونه را پیداشي او هغه لومړئ پرابلم تر سیوري لاندې ونیسي، نو د ولس پام د هغو خواته ګرزي او له لومړیو هدفونو سره یې علاقه کمیږي.

پــــایــلـه:

د ټولنیزو جنبشونو اساسي ځانګړنه داده چې په لومړیو قدمونو کې په آزاد شکل راڅرګندیږي، کومه خاصه سازماندهي نلري او ټینګ تشکیلاتي پرنسیپونه او مقررات هم نه غواړي. خو کله چې جنبش رامنځته شي، نو زر تر زره د جنبش غړي د تشکیلاتو او سازماني جوړښت په اړه اقدام کوي. انجمنونه، ګروپونه، اتحادیې او نور د اړتیا وړ سازماني حلقې را جوړیږي. دا هم ډیره پیښیږي چې جنبش د خلکو له مغزونو او زړونو پناه شي او نور یې جدي ونه نیسي، خو هغه سازمانونه او تشکیلاتي ستروکتورونه چې د هغو د موجودیت په وخت کې رامنځته شوي وي، خپل ژوند ته ډیره موده دوام ورکړي. کله چې جنبش دې حالت ته ورسیږي، نو دا د جنبش مړینه او د هغو د لومړیو هدفونو بې اهمیته کیدل دي. ځینې وخت بیا د جنبش د اساسي ارزښتونو او غوره لومړیو هدفونو د عملي کیدو له پاره همدا جوړ شوي نهادونه خپل کار ته دوام ورکوي. د زړو جوړښتونو تغیر او د نویو ټولنیزو ستروکتورونو ځای پرځای کول د ټولنیزو خوځښتونو مشخصه علامه ده. څرنګه چې په ټولنیز جنبش کې مختلفې طبقې، قشرونه او جوړښتونه د یو له

بله څخه بیلو حتی متضادو انګیزو پر بنسټ برخه لری، نو د خوځښت په بهیرکې جوړ شوی جوړښتونه له افراطی چپو څخه نیولې بیا تر افراطی ښیو پورې رامنځته کیدای شی. دوی یو د بل په وړاندې مبارزه پیلوی. ډیر ځله رادیکالان په معتدلینوباندې د مقام غوښتنې، تسلیمۍ او خیانت تور لګوی او معتدلین بیا په رادیکالانو باندې د اتوپیسم، اراده ګرائۍ او د دیکتاتورۍ او ټولواکۍ د روحیې تورونه لګوی. د جنبش له لارې د لومړیو طرحو شوو اهدافو لړه برخه عملی کیدای شی، خو ډیر ځله د هغو ډیره برخه د پلی کیدو څخه پاته کیږی. په جنبش کې د ګذشتونو او تیرېدنو امکان زیات دی. د جنبش آوازه، خصوصا د هغو په پیل او د فعالیت د اوج په وخت کې د هغو تر ریښتینی ځواک ډیره لوړه وی، خو څرنګه چې د هدفونو د عملی کېدو له پاره اړین جوړښتونه او پوره چمتووالی نه لری، جنبش د ډیر وخت له پاره دوام نه شی موندلای او یا یې ساتل له ډیرو ستونځو ډک وی. جنبشونه د رنګارنګ علتونو پر بنسټ خپلو لومړیو لوړو طرحه شوو پلانونو او هدفونو ته نه شی رسیدای او ډیر ځله په یو او یا بل ډول په نیمه لاره کې پاته کیږی او یا د نیمو هدفونو پر تر سره کولو سره پای ته رسیږی. په نولسمه او شلمه زیږیدیزه پیړۍ کې دټولنیزو خوځښتونو غوره بیلګې د کوپراتیفونو خوځښت، د کارګرانو جنبش، د ځوانانو او ښځو جنبشونه او نور یادولای شو.